

Erik Hallgren

Det väcker ofta förvåning att det vissa år kan växa upp så många ett åriga ogräs i de fält som tidigare år varit nästan ogräsfria. Det kan finnas många förklaringar till ogräsförekomst en, som spridning av ogräsfrön med såvara och stallgödsel, spridning med fåglar och vind från åkerkanter eller andra fält och spridning med tröskor och jordbearbetningsredskap. Den mest troliga förklaringen är dock att ogräsen växt upp från det fröförråd som alltid finns i jorden.

En annan orsak kan också vara att frön kan ligga länge i marken utan att gro. När det så blir gynnsamma betingelser för ogräsfröna kan en hel del av dem gro. Man har till exempel noterat att massor med plantor av åkersenap växte upp efter upplöjning av en vall som legat 34 år!

Fröantalet per planta varierar givetvis med ogräsplantans storlek. Likaså varierar storleken på ogräsförrådet i marken kraftigt. I de flesta fall kan man dock räkna med att det finns 20.000-200.000 frön på varje kvadratmeter åkermark.

Många av dessa frön kan ligga mer än 5 år i marken och fortfarande vara gröningsdugliga.

Baldersbrån har, beroende på plantstorlek, mellan 10.000 och 210.000 frön per planta! I genomsnitt kan man räkna med 34.000 frön per planta. Fröna är cirka 2,1 millimeter och lätta. En hel del frön sprids från åkerrenar och vägkanter in på åkern. Ofta träffar man på mycket baldersbrå i förstaårsvallar. Om vallen skördas sent kan gröningsdugligt frö komma med i höstskörden. Drygt 25 procent av baldersbråfröet går osmält genom kons matsmältningskanal. En hel del gröningsdugliga frön kan således med gödseln hamna på åkern igen.

Groningen av unga baldersbråfrön gynnas av ljus, och fröna gror därför bäst på markytan eller på ringa djup (0,5 centimeter). Frön som ligger djupare än 4 centimeter ger ingen uppkomst. Baldersbråfrön gror relativt bra även vid låga temperaturer. Försök har visat, att baldersbråfrön som varit begravda i fält ännu efter 11 år kunnat gro till 73 procent. Andra försök har dock visat att endast 1 procent av fröna kunna gro efter 10 års begravning i marken.

En svinmållaplanta kan producera från några hundra till 20.000 frön. I genomsnitt räknar man med drygt 3.000 frön per svinmållaplanta. Fröna är små, omkring 1,2 millimeter. Särskilt i betor och potatis samt på gödselhögar kan svinmållorna bli stora. Från gödselhögen kan fröna föras ut på åkern. Fåglar kan sprida mållafrön genom att äta dem. Många av fröna går nämligen osmälta genom fåglarnas tarmkanal.

Mogna frön av svinmålla gror vanligen långsamt och vanligen inte från större djup än 5 centimeter. Frön som ligger under gröningsdjupet kan hålla sig gröningsdugliga många år. Djupt begravda i jorden (25 centimeter) kan drygt hälften av alla mållafrön vara gröningsdugliga ännu efter 10 år.

Antalet frön per planta är ungefär 1.200 men högre siffror har rapporterats. Fröstorleken är ungefär 1,6 millimeter. Åkersenap förekommer i öppen jord i vårsådda grödor över hela landet. Ogräset sprids främst genom fröspill på fältet. Mellan 20 och 30 procent av fröna kan passera matsmältningskanalen hos kor och får utan att tappa gröningsförmågan.

Åkersenap ger vanligen bäst uppkomst från ett djup av 0-2 centimeter. Fröna klarar sig länge i marken. Efter 11 års lagring i jord har åkersenapens frön kunnat gro till 87 procent. Efter torr lagring inomhus har grobarheten efter 11 år varit sämre, ungefär 20 procent. Åkersenapsfröets oljehalt bidrar säkerligen till att

fröna kan vara gröningsdugliga så länge. Efter upplöjning av en vall som legat i 34 år växte ännu massor av senapsplantor upp. Ju djupare fröna ligger begravda, desto längre kan de behålla gröningsdugligheten.

I genomsnitt finns 450 frön av hampdån per planta men variationer mellan några hundra och tusen frön per planta förekommer. I varje delfrukt finns fyra frön, ungefär 3 millimeter stora. Hampdån finns i hela landet, särskilt på lätta, näringsrika jordar.

Frön av hampdån gror långsamt. Ofta noterar man ingen groning alls första sommaren på friland. Bästa uppkomstdjup är ungefär 6 cm. Frön som legat ett tag i jorden, till exempel under vall på mulljord, kan gro mycket snabbt om de förs upp till markytan. På myrmark kan hampdån växa upp så snabbt att vårsåden täcks.

Av mogna lommefrön i jord gror 65-80 procent mellan första och tredje året. Men försök har visat att lommefrön som legat begravda 6 år i marken ännu kunnat gro till drygt 30 procent.

I genomsnitt finns 900 frön per penningörtsplanta. Fröna är omkring 2,1 millimeter stora. Ogräset uppträder gärna på näringsrika jordar.

Lommen producerar 2.000-40.000 frön per planta. Fröna är mycket små, bara 0,7 millimeter. Det går omkring 10 miljoner per kilo. Fröskidorna öppnar sig vid mognaden och fröna kastas ut. Ogräset sprids också med gödsel, omkring 25 procent av fröna går oskadade och gröningsdugliga genom djurens tarmkanal. Lommen föredrar nitratrika lättleror och sandjordar.

Är betingelserna gynnsamma kan man få nästan alla frön av penningört att gro inom ett år. Men nerplöjda i jorden kan frön av penningört behålla gröningsförmågan under många år. I danska försök har visats att 87 procent av fröna kunde gro ännu efter 9 år i marken. Bästa uppkomstdjup är ungefär 0,5 centimeter.

Antalet frön per planta är 300-400 men variationer mellan 300-1.100 är vanliga. Varje frukt består av två njurformade smånötter med styva, i spetsen hakböjda borst. Fröstorleken är ungefär 3 millimeter. Snärjmåran sprids genom fröspill men också genom att hakborsten fastnar vid redskap, djur och kläder.

På varje våtarvplanta finns ungefär 15.000 frön. Frukten är en mångfröad kapsel. Fröet är litet och cirkelrunt omkring 1 millimeter stort. Per kilo frö finns omkring 1,66 miljoner frön. Våtarv är ett besvärligt ogräs över hela Sverige och sprids vanligen genom fröspill på fältet.

Djupare nedmyllade än 3 centimeter tycks fröna inte kunna gro. Frön som övervintrar gror snabbt om våren. Frön från våtarv, nedvända i jord, har visat sig kunna behålla gröningsförmågan ännu efter 30 år.